

Smernice za integracijo načela nediskriminacije

Smernice financira Urad Vlade RS za enake možnosti
ob finančni podpori Evropske unije.

Evropska komisija ni odgovorna za vsebino Smernic,
ker predstavlja poglede izvajalca projekta.

Projekt sofinancira Evropska unija.

2011

VSEBINA

Vsebina	2
Uvod	3
Pravne podlage	4
Mednarodne obveznosti	5
Namen in cilji smernic	6
Cilji.....	7
Strategija za nediskriminacijo	8
Posvetovanje s skupinami	8
Medresorsko sodelovanje	9
Sistematično ocenjevanje vpliva.....	9
Ciljno oblikovanje ukrepov za boj proti diskriminaciji.....	9
Strateški cilji politike	10
I. Ustrezna organizacijska struktura in sposobnost kadrov za učinkovito izvajanje politike nediskriminacije	10
II. Nediskriminacija pri zaposlovanju in delu	11
III. Kakovostno delovno okolje ob odsotnosti vseh oblik nadlegovanja.....	14
IV. Vzgoja za nediskriminacijo in spodbujanje nediskriminacije v vzgoji in izobraževanju	15
V. Nediskriminacija v kulturi.....	18
VI. Nediskriminacija v medijih	19
VII. Kakovostno zdravstveno varstvo, prilagojeno potrebam posameznih ranljivih skupin.....	21
VIII. Socialna vključenost in zmanjšanje revščine pripadnikov manjšin in drugih družbenih skupin, ki so pogosteje tarča diskriminacije.....	23
IX. Sistemska ureditev preprečevanja rasizma in ksenofobije ter ničelna strpnost do pojavov rasizma in ksenofobije	25
Ključni pojmi	28
Primeri dobrih praks iz tujine	31

Uvod

Zakonodaja v Republiki Sloveniji na temelju 14. člena Ustave RS o enakosti vseh ljudi vsakomur zagotavlja varstvo pred diskriminacijo na podlagi katerekoli osebne okoliščine na vseh področjih življenja, tako v javnem kot tudi v zasebnem sektorju. Po Zakonu o uresničevanju načela enakega obravnavanja, ki je krovni zakon na področju nediskriminacije, so k oblikovanju in izvajanju nediskriminacijske politike **zavezani vsi državni organi, vsak na svojem področju**. Pri tem je potrebna integracija načela enakosti, ki predstavlja sistematično vključevanje načela enakosti v vse politike, na vseh stopnjah, kot ga zahtevajo tudi mednarodni in evropski pravni akti.

Poleg tega, da so vsi državni organi in organi lokalne skupnosti dolžni v okviru svojih pristojnosti ustvarjati pogoje za enako obravnavo oseb, imamo tudi posebne organe, ki skrbijo za položaj posamezne družbene skupine oziroma njenih pripadnic in pripadnikov. Ti organi opravljajo naloge, ki jih je mogoče uvrstiti k spodbujanju enakosti in varstva pred diskriminacijo. Posamezni organi so tako pripravili posebne predpise, programe in akcijske načrte za posamezne družbene skupine, zagotavljajo financiranje njihovih dejavnosti in projektov ter skrbijo za ozaveščanje diskriminiranih oseb in širše javnosti. Analiza institucionalne ureditve spodbujanja enakosti in varstva pred diskriminacijo v Republiki Sloveniji¹ je pokazala, da bi bilo potrebno sedanjo ureditev izboljšati s sprejetjem enotnejših usmeritev in bolj usklajenim delom organov, pristojnih za varstvo posameznih družbenih skupin. Problem je tudi nezadostna vključenost načela enakosti oziroma prepovedi diskriminacije v področne politike.

Smernice za integracijo načela nediskriminacije so dokument, ki opredeljuje ključne cilje na področju nediskriminacije in možne ukrepe za njihovo doseg. Služile naj bi kot vodilo in pomoč ministrstvom in drugim državnim organom pri oblikovanju in izvajanju politik nediskriminacije na posameznih področjih. Z njimi želimo spodbuditi bolj celovito in povezujoče delovanje na področju spodbujanja in varstva pred diskriminacijo.

¹ Analizo je pripravila medresorska delovna skupine Vlade Republike Slovenije leta 2011.

PRAVNE PODLAGE

Ustava Republike Slovenije opredeljuje Republiko Slovenijo kot demokratično, pravno in socialno državo, ki zagotavlja uživanje in uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem, ne glede na narodnost, raso, spol, vero, politično in drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katero koli drugo osebno okoliščino. Temeljno načelo Ustave Republike Slovenije ne dopušča nobene oblike diskriminacije, Ustava pa zagotavlja tudi mehanizme za odpravo posledic kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Na temelju Ustave in upoštevajoč mednarodna in evropska priporočila, je bil za večjo zaščito pred diskriminacijo sprejet Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO; Uradni list RS, št. 50/04, Uradni list RS, št. 61/07), s katerim je slovenski pravni red dobil krovni zakon na področju nediskriminacije. Zakon določa skupne temelje in izhodišča za zagotavljanje enakega obravnavanja vseh oseb na kateremkoli področju družbenega življenja. Z njim smo v slovenski pravni red prenesli velik del protidiskriminacijske zakonodaje Evropske unije.

Spodbujanje enakosti in varstvo pred diskriminacijo sta tudi sicer pomembni načeli politike Evropske unije (v nadaljevanju EU). Tako na primer Listina Evropske unije o temeljnih pravicah na področju enakosti namenja celo III. poglavje, v katerem izpostavlja enakost pred zakonom, prepoved diskriminacije, spoštovanje kulturne, verske in jezikovne raznolikosti, enakost žensk in moških, pravice otrok in starejših ter vključenost invalidov. Na ravni EU je bila sprejeta tudi sekundarna zakonodaja; direktive, ki od držav članic zahtevajo sprejem ukrepov za zagotavljanje enakih možnosti in enakega obravnavanja žensk in moških na posameznih področjih ter direktivi o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost in o izvajanju načela enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ne glede na vero ali prepričanje, invalidnost, starost in spolno usmerjenost.

Poleg pravnih zavez je EU oblikovala tudi različne strateške politične dokumente. Med najpomembnejšimi akti, ki določajo bodoče usmeritve EU, je Strategija Evropa 2020, ki predstavlja evropski odziv na gospodarsko krizo in se zavzema za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Med sedmimi pobudami, ki jih strategija izpostavlja, sta tudi:

- *Program za nova znanja, spretnosti in nova delovna mesta* za posodobitev trgov dela ter okrepitev vloge in položaja ljudi z razvijanjem njihovih znanj in spretnosti v vsem življenjskem obdobju, da bi povečali vključevanje delavk in delavcev in bolje uskladili povpraševanje po delovni sili in njeno ponudbo, tudi z mobilnostjo delavk in delavcev.

- *Evropska platforma za boj proti revščini* za zagotovitev socialne in teritorialne kohezije, tako da bodo imeli od rasti in novih delovnih mest korist vsi ljudje in da bodo ljudje, ki se spopadajo z revščino in socialno izključenostjo, lahko dostojno živeli ter se aktivno vključevali v družbo.

Iz navedenih pobud je jasno razvidna zaveza EU k spodbujanju enakosti in vključevanju raznolikosti, ki je podkrepljena z različnimi finančnimi instrumenti za spodbujanje ukrepov za zagotovitev zastavljenih ciljev v zvezi z nediskriminacijo.

MEDNARODNE OBVEZNOSTI

Republika Slovenija je ratificirala ali pristopila k številnim mednarodnim sporazumom s področja človekovih pravic in nediskriminacije ter se s tem zavezala k njihovemu uresničevanju.

Varstvo pred diskriminacijo je temeljna človekova pravica in temeljna vrednota sodobnih demokratičnih družb. Načelo enakosti in prepoved diskriminacije sta vgrajena v vse temeljne mednarodne akte s področja človekovih pravic. Splošna deklaracija človekovih pravic tako v svojem 1. členu razglša: „*Vsi ljudje se rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice.*” Določbe, ki prepovedujejo diskriminacijo, so vsebovane tudi v posameznih mednarodnih konvencijah. Za varstvo posameznih družbenih skupin, ki so še posebej izpostavljene diskriminaciji, so bile v okviru Organizacije združenih narodov sprejete naslednje konvencije, ki veljajo za Slovenijo:

- Mednarodni pakt o civilnih in političnih pravicah iz leta 1966,
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah iz leta 1966,
- Konvencija Združenih narodov proti mučenju iz leta 1975,
- Konvencija Združenih narodov o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije iz leta 1969,
- Konvencija Združenih narodov o odpravi diskriminacije žensk iz leta 1979,
- Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidnih oseb iz leta 2006,
- Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah iz leta 1989.

V okviru Sveta Evrope je za varstvo pred diskriminacijo najpomembnejša Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju EKČP), ki v 14. členu prepoveduje diskriminacijo pri dostopu do vseh pravic iz konvencije. Z namenom povečanja zaščite pred diskriminacijo je Svet ministrov dne 26. junija 2000 sprejel besedilo 12. protokola, ki ga je Slovenija ratificirala novembra 2010.

Protokol 12 v 1. členu določa, da je uživanje **vseh pravic, določenih z zakonom, zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, premoženje, rojstvo ali kakšne druge okoliščine**. Noben organ oblasti ne sme razlikovati na podlagi okoliščin, navedenih v prvem odstavku. V obrazložitenem poročilu je tudi poudarjeno, da sta načeli nediskriminacije in enakosti tesno povezani. Tako na primer načelo enakosti zahteva, da enako situacijo obravnavamo na enak način, neenako situacijo pa na različen. V kolikor ne ravnamo v skladu s tem načelom, je takšno ravnanje, v odsotnosti objektivne in razumne utemeljitve, diskriminacija. Sprejetje protokola ne prepoveduje ukrepov za odpravo dejanske neenakosti in izboljšanje položaja določenih diskriminiranih skupin, če je to objektivno in razumno. K sprejetju takšnih specifičnih pozitivnih ukrepov nas zavezujejo že nekatere druge mednarodne konvencije². Omeniti velja tudi posamezne konvencije Mednarodne organizacije za delo. Slovenija je ratificirala vseh osem temeljnih konvencij, pri čemer sta še posebej ključni Konvencija št. 100 o enakem plačilu delavcev in delavk za delo enake vrednosti in Konvencija št. 111 o diskriminaciji pri zaposlovanju in poklicih, ki se navezujeta na odpravo diskriminacije v povezavi z zaposlovanjem in poklicem.

NAMEN IN CILJI SMERNIC

Smernice za integracijo načela nediskriminacije so nastale v okviru projekta PROGRESS, ki ga Urad za enake možnosti izvaja ob sofinanciranju Evropske komisije. Z razvojem evropske zakonodaje na področju nediskriminacije, ki se je s področja enakosti spolov ter zaposlovanja in trga dela razširila na druge osebne okoliščine in druga življenjska področja, je nastala potreba po enotnejših in celovitejših usmeritvah na področju nediskriminacije ter vključevanju načela nediskriminacije v vse politike. V Sloveniji imamo sicer več organov, ki so pristojni za varstvo pravic določenih družbenih skupin in opravljajo določene naloge s področja nediskriminacije, delno pa oblikujejo tudi politike za spodbujanje enakosti za posamezne družbene skupine. Ne obstaja pa neka

² Na primer 2. odstavek, 2. člena Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, 2. odstavek, 4. člena Okvirne Konvencije za zaščito manjšin in priporočila Št. R (85) 2 Sveta Ministrov država članicam o pravni zaščiti pred diskriminacijo na podlagi spola.

enotnejša usmeritev za celovitejšo politiko na področju nediskriminacije ter učinkovitejšo integracijo načela nediskriminacije na resornih področjih posameznih državnih organov. S Smernicami za integracijo načela nediskriminacije želimo izpostaviti vsa tista prioriteta področja, kjer so potrebni ukrepi za spodbujanje nediskriminacije. Njihov namen je okrepiti prizadevanja na področju varstva človekovih pravic in enakega obravnavanja, tako na državni kot lokalni ravni, ter zagotoviti celovitejši pristop k uresničevanju načela nediskriminacije.

Zavedanje, kaj diskriminacija je, poznavanje njenih pojavnih oblik in zagotavljanje varstva pred diskriminacijo so predpogoj za učinkovito oblikovanje in izvajanje nediskriminatorne politike. Kot je razvidno iz različnih poročil (letno poročilo Varuha človekovih pravic, Letno poročilo Zagovornika načela enakosti) ter študij, je v Sloveniji pojav diskriminacije še vedno relativno slabo prepoznan oziroma manjka predvsem zavedanje, kaj vse pojem diskriminacije zajema. Zato je nujno spodbuditi in okrepiti prepoznavanje in zavedanje ljudi o prisotnosti diskriminacije. Ozaveščanje o obstoju diskriminacije ter pravnih možnosti za varstvo pred diskriminacijo je namreč prvi korak h krepitvi vzpostavljenih varstvenih mehanizmov, hkrati pa lahko le z aktivnim sodelovanjem širše javnosti pridemo do dragocenih povratnih informacij, ki služijo kot podlaga za oblikovanje politike.

Osnovni problem diskriminacije je v njeni sistemski vpletenosti v družbeni sistem. Zato moramo preseči tradicionalne družbene sponse in doseči takšno stanje družbene zavesti, ko bo že bližnja javnost samodejno odreagirala na primere diskriminacije.

Cilji in ukrepi, ki so predstavljeni v teh smernicah, predstavljajo vodilo in pomoč ministrstvom in drugim organom pri oblikovanju politik; želimo jih spodbuditi, da jih vključijo v načrtovanje in izvajanje svojih področnih politik in programov.

CILJI

Smernice določajo splošne prioritete in glavne usmeritve politike enakih možnosti na vseh pomembnih področjih družbenega življenja, z namenom:

- **Pospešiti proces izboljševanja položaja tistih družbenih skupin, ki so trenutno podvržene neenakosti.** Ta cilj je osredotočen na zagotavljanje, da bodo tozadevne politike, zakonodaja in / ali programi za diskriminirane skupine prinesli izboljšanje družbenega položaja in doprinesli k izboljšanju njihove ekonomsko-socialne situacije.

- **Spremeniti okoliščine, ki delujejo kot ovire k realizaciji enakosti teh skupin.** Ta cilj je osredotočen na zagotavljanje takšne politike, zakonodaje in programov, ki bodo dejansko doprinesli k odpravi ekonomskih, socialnih in institucionalnih ovir, ki zadevnim skupinam omejujejo možnosti dejanskega uživanja pravic.
- **Zagotavljati upoštevanje praktičnih posledic raznolikosti.** Ta cilj je osredotočen na zagotavljanje, da tozadevne politike, zakonodaje in programi upoštevajo specifične potrebe, izkušnje in situacije določene skupine.
- **Ohranjati dobre odnose med skupinami, ki trpijo zaradi neenakosti in drugimi skupinami v družbi.** Ta cilj se osredotoča na zagotavljanje, da bodo politike, zakonodaja in programi podpirali spremembe odnosa družbe do diskriminiranih skupin in pozitivno vplivali na interakcije med različnimi družbenimi skupinami.
- **Zagotavljati spoštovanje zakonodaje o nediskriminaciji** s strani državnih organov, kot tudi zasebnih subjektov.

STRATEGIJA ZA NEDISKRIMINACIJO

Za uspešen boj proti diskriminaciji je potrebno načelo nediskriminacije vključiti v vse politike. Po Zakonu o uresničevanju načela enakega obravnavanja so tako vsi; Državni zbor Republike Slovenije, Vlada Republike Slovenije, ministrstva in drugi državni organi ter organi lokalnih skupnosti, v okviru svojih pristojnosti zavezani k ustvarjanju pogojev za enako obravnavanje oseb, ne glede na katero koli osebno okoliščino z osveščanjem in spremljanjem položaja ter ukrepi normativne in politične narave.

Z namenom spodbujanja sprememb na področju nediskriminacije je potrebno uporabljati pristope, kot so:

POSVETOVANJE S SKUPINAMI

Posvetovanje z diskriminiranimi skupinami zagotavlja informacije, ki so potrebne za oblikovanje politik, in povečuje transparentnost oblikovanja političnih odločitev. Pomemben vir informacij in dostop do njih poteka preko nevladnih organizacij. Zato je pomembno imeti in krepiti stalne mehanizme komunikacije vladnih organov in organov lokalnih skupnosti z nevladnimi organizacijami. To nevladnim organizacijam omogoča opredeljevanje do ukrepov, predlaganje ukrepov in opozarjanje na težave.

MEDRESORSKO SODELOVANJE

Za učinkovito odpravljanje diskriminacije je pomembno sodelovanje oblikovalk in oblikovalcev politik na različnih področjih, saj je diskriminacija navadno pojav, katerega ni mogoče odpraviti brez sočasnega sprejemanja ustreznih ukrepov na številnih področjih življenja.

SISTEMATIČNO OCENJEVANJE VPLIVA

Politika integracije načela nediskriminacije zahteva presojo politik (predpisa, ukrepa) z vidika nediskriminacije. Pri tem je potreben najprej razmislek o tem, ali besedilo oziroma kontekst politike vsebujeta diskriminatorno sporočilo glede na posamezno družbeno skupino, ki je zaradi določene osebne okoliščine bolj izpostavljena diskriminaciji. Nadalje je potrebno preučiti, ali se politika direktno nanaša na predstavnike in predstavnice takšne družbene skupine. Na koncu je za politike, pri katerih se ugotovi, da ni neposrednega diskriminatornega učinka na določeno družbeno skupino, potrebno še preveriti, ali obstaja indirektni diskriminatorni vpliv. To pomeni, da moramo raziskati, ali je v populaciji, ki jo ukrep prizadene, večina subjektov pripadnikov in pripadnic določene diskriminaciji bolj izpostavljene družbene skupine. V primeru pozitivnega odgovora na enega izmed prejšnjih dveh vprašanj moramo preučiti, ali je tovrsten vpliv zaželen, upravičen, potreben in sorazmeren.

Vsekakor pa mora oblikovanje politik nediskriminacije temeljiti na dokazih. Le s pomočjo natančnih kvantitativnih in kvalitativnih podatkov o položaju in izkušnjah diskriminiranih skupin je mogoče oblikovati učinkovite ukrepe in hkrati preveriti, ali so le-ti potrebni in sorazmerni. To pa seveda pomeni, da je potrebno zbrati ustrezne podatke in zato je še posebej priporočljivo oblikovanje skupne podatkovne baze, do katere imajo lahko dostop vsi zainteresirani organi.

CILJNO OBLIKOVANJE UKREPOV ZA BOJ PROTI DISKRIMINACIJI

Za uspešen boj proti diskriminaciji, še posebej glede bolj zapletenih oblik, kot je na primer strukturna diskriminacija, je nujno dolgoročno izvajanje ciljno usmerjenih politik, ki se osredotočajo na odpravo samih vzrokov diskriminacije.

Diskriminacijo predstavlja v skladu s sodno prakso Evropskega sodišča tudi ukrep, s katerim se enako obravnavajo osebe, katerih situacija je bistveno različna. To pomeni, da je država v izogib diskriminaciji dolžna sprejemati določene pozitivne ukrepe. Hkrati pa jo k njihovem sprejemu zavezuje tudi pravo Evropske unije. Tako na primer Direktiva za enakosti pri zaposlovanju delodajalce jasno zavezuje k sprejetju posebnih ukrepov,

ko so le-ti v posameznem primeru potrebni, razen kadar bi takšni ukrepi predstavljali nesorazmerno breme za delodajalca.

Da bi preprečili posredno diskriminacijo, moramo sprejeti ukrepe, s katerimi ljudem, ki se nahajajo v *de facto* različnih situacijah, zagotovimo enake možnosti in pravice, preko različnega obravnavanja, glede na njihove različne okoliščine. Tako morajo vlada, delodajalci in ponudniki storitev zagotoviti prilagoditev svojih pravil in sprejeti pozitivne ukrepe za vzpostavitev tako imenovane dejanske (materialne) enakosti. Z izogibanjem sprejetja posebnih ukrepov se namreč poveča tveganje, da bodo notranja pravila, predvsem pa praksa delovanja, prerasla v posredno diskriminacijo.

Pri tem je potrebno opozoriti, da mednarodna priporočila izrecno poudarjajo, da morajo biti tovrstni ukrepi zastavljeni *kratkoročno in z vnaprej določenim rokom*, da mora biti že navzven jasno, da gre za *izredni ukrep* in ne splošno pravilo, ter da morajo biti ti ukrepi *izrazito ciljno usmerjeni*, s čimer je splošna zahteva po sorazmernosti tovrstnih ukrepov še dodatno nadgrajena.

STRATEŠKI CILJI POLITIKE:

I. USTREZNA ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IN SPOSOBNOST KADROV ZA UČINKOVITO IZVAJANJE POLITIKE NEDISKRIMINACIJE

Integracija načela nediskriminacije v vse postopke političnega odločanja je ključnega pomena za zagotovitev uspešnega uresničevanja načela nediskriminacije. Da bi lahko integracijo načela nediskriminacije dejansko izvajali, je potrebno okrepiti sposobnost institucij oziroma akterjev in akterk za oblikovanje in izvajanje politike nediskriminacije in zagotoviti zadostno podatkovno bazo za sprejemanje učinkovitih in ciljnih ukrepov.

1. posebni cilj: večja institucionalna sposobnost za izvajanje politike nediskriminacije.

Možni ukrepi:

- Uvedba sistema izobraževanja, usposabljanja in strokovnega izpopolnjevanja kadrov v ministrstvih, uradih in drugih vladnih službah ter v samoupravnih lokalnih skupnostih o integraciji načela nediskriminacije v politike;
- Vzpostavitev metod in orodij za integracijo načela nediskriminacije v politike;
- Krepitev koordinacije in sodelovanja na področju politike nediskriminacije med vladno in lokalno ravniyo.

Sodelujoči akterji:

Ministrstva in vladne službe, samoupravne lokalne skupnosti.

Kazalci:

- Število in obseg programov izobraževanja, usposabljanja in strokovnega izpopolnjevanja kadrov na ministrstvih, uradih in v drugih vladnih službah ter v samoupravnih lokalnih skupnostih;
- Uporaba metod in orodij za integracijo načela nediskriminacije v politike;
- Obseg koordinacije in sodelovanja na področju politike nediskriminacije.

2. posebni cilj: okrepitev zbiranja in obdelave podatkov potrebnih za oblikovanje in integracijo politike nediskriminacije**Možni ukrepi:**

- Zbiranje in objavljanje podatkov o pojavih diskriminacije glede na posamezne osebne okoliščine in glede na posamezna področja urejanja, v skladu z zakonom, ki ureja varovanje osebnih podatkov;
- Izpolnjevanje in nadgradnja sistema izobraževanja javnih uslužbenk in uslužbencev, ki se pri svojem delu srečujejo s primeri diskriminacije, o pomenu prijavljanja primerov diskriminacije, načinih evidentiranja primerov diskriminacije ter zbiranju in analizi tovrstnega gradiva.

Sodelujoči akterji:

SURS, MJU, MDDSZ, MŠŠ, MVZT, MOP, MNZ, MP, MK, UEM, UN, UVS.

Kazalci:

- Obseg in razčlenjenost zbranih in analiziranih podatkov;
- Raven izpopolnitve izobraževalnih programov in število izvedenih izobraževanj javnih uslužbencev, ki se pri svojem delu srečujejo s primeri diskriminacije.

II. NEDISKRIMINACIJA PRI ZAPOSLOVANJU IN DELU

K pojavu diskriminacije posameznih družbenih skupin pogosto pomembno prispevajo tudi ekonomsko-socialni položaj pripadnikov in pripadnic določene skupine in različne vloge, ki jo imajo posamezniki in posameznice v družbi. Zato je potrebno spodbujati ekonomsko samostojnost in neodvisnost posameznikov in posameznic različnih družbenih skupin ter okrepiti prizadevanja za odpravo diskriminacije pri zaposlovanju, saj je to ključnega pomena za dejansko zagotovitev enakih možnosti njihovim pripadnikom in pripadnicam.

V Sloveniji diskriminacija pri zaposlovanju in delu ostaja pereč problem v številnih sektorjih. Študija o diskriminaciji na trgu dela, ki jo je izvedla Fakulteta za management v Kopru, nakazuje na obstoj diskriminacije predvsem na podlagi starosti, pa tudi na podlagi etične pripadnosti, spola in invalidnosti.

Glede diskriminacije na podlagi etične pripadnosti je pomembno izpostaviti, da so v slabšem položaju predvsem Romi in Romkinje.

1. posebni cilj: zmanjšanje pojavnosti diskriminacije pri zaposlovanju in delu

Možni ukrepi:

- Izvajanje posebnih programov, namenjenih boju proti vsem oblikam diskriminacije in odpravljanju neenakosti na trgu dela;
- Osredotočenje inšpekcijskega sistema na različne oblike diskriminacije, metode njihovega spremljanja in obvladovanja;
- Analiziranje in raziskovanje pojavnosti diskriminacije na podlagi posameznih osebnih okoliščin pri zaposlovanju in delu ter ozaveščanje o mehanizmih njenega preprečevanja.

Sodelujoči akterji:

MDDSZ, Inšpektorat za delo, zavodi za zaposlovanje, MG.

Kazalci:

Število in obseg programov, namenjenih boju proti diskriminaciji;

Število in obseg programov in aktivnosti, namenjenih večji osredotočenosti inšpekcijskega sistema na problematiko diskriminacije.

2. posebni cilj: zmanjšanje razlik v stopnji zaposlenosti in brezposelnosti pripadnikov in pripadnic posameznih pogosteje diskriminiranih skupin

Možni ukrepi:

- Integracija politike nediskriminacije v aktivne politike zaposlovanja;
- Izvajanje posebnih programov za spodbujanje zaposlovanja in delovne aktivnosti pripadnikov in pripadnic pogosteje diskriminiranih skupin;
- Spodbujanje programov izobraževanja in delavnic za delodajalce in vodstvene kadre z namenom odpravljanja stereotipov glede posameznih ranljivih skupin in pomena raznolikosti v podjetju.

Sodelujoči akterji:

MDDSZ, MG, Zavodi za zaposlovanje, UEM, UN, UVS, Urad za mladino.

Kazalci:

- Število in obseg programov aktivne politike zaposlovanja, ki vključujejo posebne ukrepe za diskriminirane skupine;
- Število in obseg posebnih programov za spodbujanje zaposlovanja in delovne aktivnosti pripadnikov in pripadnic pogosteje diskriminiranih skupin;
- Število in obseg delavnic in programov za delodajalce;
- Statistični podatki o stopnji zaposlenosti in brezposelnosti pripadnikov in pripadnic pogosteje diskriminiranih skupin.

3. posebni cilj: povečati zaposlenost in znižati brezposelnost pripadnikov in pripadnic romske skupnosti;**Možni ukrepi:**

- Pospešeno vključevanje Romov in Romkinj v ukrepe aktivne politike zaposlovanja;
- Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva;
- Izvajanje razvojnih projektov, katerih namen je izboljšati zaposljivost in socialno vključenost Romov in Romkinj na trgu dela.

Sodelujoči akterji:

MDDSZ, MG; zavodi za zaposlovanje.

Kazalci:

- Število oseb iz diskriminirane skupine, vključenih v programe usposabljanja;
- Indikatorji trga dela;
- Število izvedenih razvojnih projektov, katerih namen je izboljšati zaposljivost in socialno vključenost Romov in Romkinj na trgu dela.

4. posebni cilj: zmanjšati stopnjo diskriminiranja pri zaposlovanju na podlagi starosti**Možni ukrepi:**

- Oblikovanje in izvajanje ukrepov za spodbujanje zaposlovanja ter sofinanciranja delovnih praks mladih pri delodajalcih;
- Izvajanje usmerjenih izobraževalnih programov in intenzivnega povezovanja udeležencev izobraževalnih programov s trgom dela;
- Izvajanje in podpora programom za ohranjanje delovne fleksibilnosti starejših, s poudarkom na kontinuiranem izobraževanju delavcev in delavk v celotnem obdobju delovne aktivnosti;
- Spodbujanje usmerjenosti izobraževalnih programov na področju vseživljenjskega učenja za povečanje mobilnosti dela ter spodbujanje fleksibilnih oblik dela za starejše.

Sodelujoči akterji:

MDDSZ, Urad RS za mladino; MVZT, MŠŠ, zavodi za zaposlovanje, MG.

Kazalci:

- Število izvedenih ukrepov za spodbujanje zaposlovanja in delovnih praks mladih;
- Število izvedenih usmerjenih izobraževalnih programov in raven povezanosti udeleženk in udeležencev izobraževalnih programov s trgom dela;
- Število izvedenih programov za ohranjanje delovne fleksibilnosti starejših;
- Raven usmerjenosti izobraževalnih programov na področju vseživljenjskega učenja.

III. KAKOVOSTNO DELOVNO OKOLJE OB ODSOTNOSTI VSEH OBLIK NADLEGOVANJA

Kakovostno delovno okolje ter odsotnost nadlegovanja in drugih oblik diskriminacije na delovnem mestu povečujeta možnosti za napredovanje, osebni razvoj in avtonomijo ter prispevata k večji produktivnosti. Za zagotavljanje takšnega delovnega okolja je potrebno ozaveščanje zaposlenih in delodajalcev, kakor tudi zagotavljanje mehanizmov za ustrezno naslavljanje tovrstnih primerov tako znotraj podjetij kot s strani državnih organov.

1. posebni cilj: boljše preprečevanje in obravnava nadlegovanja na delovnem mestu

Možni ukrepi:

- Spodbujanje delodajalcev k sprejemanju protidiskriminacijskih politik v podjetjih;
- Strokovna podpora delodajalcem pri oblikovanju politik proti diskriminaciji;
- Strokovna podpora delodajalcem pri oblikovanju, organizaciji in izvedbi programov za odpravljanje stereotipov glede posameznih ranljivih skupin;
- Spodbujanje projektov za izboljšanje družbene sprejetosti in varnosti ranljivih skupin, še posebej LGBT skupine in pripadnikov etičnih manjšin;
- Informiranje in ozaveščanje strokovne in širše javnosti o nadlegovanju na delovnem mestu ter načinih ukrepanja v primerih nadlegovanja;
- Vzpostavitev in spremljanje kazalcev o nadlegovanju na delovnem mestu;
- Analiziranje in raziskovanje pojavnosti in oblik nadlegovanja na delovnem mestu in sprejetje mehanizmov za njihovo odpravljanje;
- Osredotočenje inšpekcijskega sistema na različne oblike nadlegovanj, metode njihovega odkrivanja, spremljanja in obvladovanja.

Sodelujoči akterji:

MDDSZ, MG, MP, MNZ, UEM, UN, UVS, Inšpektorat za delo.

Kazalci:

- Število in oblike podpor delodajalcem pri oblikovanju politik proti spolnemu in drugemu nadlegovanju;
- Število objavljenih prispevkov v medijih o primerih nadlegovanj in možnih postopkih obravnave nadlegovanj;
- Raven vzpostavitve in spremljanja kazalcev o nadlegovanju na delovnem mestu;
- Število prijav nadlegovanja in število ugotovljenih kršitev prepovedi nadlegovanja na delovnem mestu;
- Število izvedenih projektov za odpravo stereotipov o posameznih diskriminiranih skupinah med delavci in delavkami ter delodajalci ter projektov za boljšo vključenost, družbeno sprejetost in varnosti posameznih pripadnikov in pripadnic pogostejše diskriminiranih skupin na delovnem mestu.

IV. VZGOJA ZA NEDISKRIMINACIJO IN SPODBUJANJE NEDISKRIMINACIJE V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Stroka opozarja, da se osnovni vedenjski vzorci, s tem pa tudi diskriminatorno vedenje, izoblikujejo v času primarne in sekundarne socializacije. Zato lahko k odpravi diskriminacije v družbi pomembno prispevamo z ustreznim izobraževalnim procesom. Pri tem so ključnega pomena: ustrezen izobraževalni program, ustrezna strokovna podkovanost pedagoških delavcev in delavk, aktivno sodelovanje šolskih socialnih delavk, delavcev in psihologinj, psihologov, ter spodbujanje odprtosti in raznolikosti med učenci in učenkami ter dijaki in dijakinjami. Pomembno je tudi sodelovanje s starši in sočasno vplivanje na odprtost družbe kot celote preko medijev.

Tako v Evropskih aktih kot v poročilih številnih nevladnih organizacij je na primer zaslediti opozarjanja na pomen zgodnjega ozaveščanja o diskriminaciji in vlogi izobraževalnih institucij pri boju proti rasizmu in rasni diskriminaciji. Evropska mreža proti rasizmu (European Network against Racism - ENAR) tako opozarja, da vzgoja in izobraževanje predstavljata osrčje promocije boja proti rasizmu v Evropi, tako s stališča spodbujanja medkulturne družbe, kot s stališča ustreznega naslavljanja ranljivih manjšin in nudenja ustrezne pomoči prizadetim posameznikom in posameznicam. Pri oblikovanju politik je potrebno pozornost nameniti tako samemu dostopu do izobrazbe, nadlegovanju in šikaniranju v izobraževalnih institucijah, segregaciji v šolah, kot tudi nesorazmernemu izpadu pripadnikov in pripadnic določene manjšine iz sistema rednega šolanja, prisotnosti pri pouku, mehanizmom nadzora, odzivom drugih učencev in učenk ter njihovih staršev in podobno.

1. posebni cilj: odprava stereotipov v učnem gradivu, sistematično vključevanje odpravljanja stereotipov v šolski kurikulum in učna gradiva

Možni ukrepi:

- Vzpostavitev standardiziranega postopka za preverjanje učnih gradiv z vidika nediskriminacije ter predlog sprememb obstoječih učnih gradiv, ki ne ustrezajo tem standardom;
- Dopolnitev meril za potrjevanje učbenikov ter kontinuirano spremljanje učbenikov in drugih učnih gradiv z vidika nediskriminacije;
- Izvajanje programov in delavnic po osnovnih in srednjih šolah, s katerimi se učencem in učenkam ter dijakom in dijakinjam pokaže pomembnost in koristnost raznolikosti v družbi.

Sodelujoči akterji:

MŠŠ, MVZT

Kazalci:

- Raven vzpostavitve standardiziranega postopka za preverjanje učnih gradiv z vidika nediskriminacije;
- Raven dopolnitve meril za potrjevanje učbenikov z vidika nediskriminacije;
- Število delavnic in programov na osnovnih in srednjih šolah na temo raznolikosti in nediskriminacije.

2. posebni cilj: vključitev nediskriminacije v programe stalnega strokovnega izpopolnjevanja na področju vzgoje in izobraževanja

Možni ukrepi:

- Uvedba sistematičnega izobraževanja in nadaljnega usposabljanja pedagoškega in svetovalnega kadra za nediskriminacijo;
- Oblikovanje priporočil, smernic in navodil za vzgojiteljice in vzgojitelje ter učiteljice in učitelje, kako vključiti vzgojo za nediskriminacijo pri vseh predmetih;
- Izvajanje in podpora programom in projektom usposabljanj strokovnih kadrov v različnih organizacijah, ki delajo na področju preprečevanja nasilja, obravnave nasilnih in drugih dejanj rasizma in ksenofobije in obravnave ter pomoči žrtvam.

Sodelujoči akterji:

MŠŠ, MVZT

Kazalci:

- Sprejem priporočil, smernic in navodil za vzgojitelje in vzgojiteljice ter učitelje in učiteljice, kako vključiti vzgojo za enakost spolov pri vseh predmetih;
- Vključitev vidika nediskriminacije v sistematično izobraževanje in nadaljnjo usposabljanje pedagoškega in svetovalnega kadra;
- Število in obseg programov in projektov za usposabljanj strokovnih kadrov, ki delajo na področju preprečevanja nasilnih in drugih primerov ksenofobije in rasizma.

3. posebni cilj: zmanjšanje segregacije v vzgojno-izobraževalnih programih ter dvig izobrazbene strukture pripadnikov in pripadnic etničnih, rasnih in narodnostnih manjšin

Možni ukrepi:

- Izvajanje in podpora posebnim programom za spodbujanje otrok – pripadnikov in pripadnic etičnih, rasnih in narodnostnih manjšin, k nadaljevanju šolanja;
- Izvajanje programov za pomoč otrokom – pripadnikom in pripadnicam manjšin, k vključevanju v šolske programe in k večji družbeni vključenosti v šoli;
- Dopolnitev kriterijev za preusmerjanje otrok v šolske programe za otroke s posebnimi potrebami s posebnim ozirom na nediskriminacijo;
- Izvajanje vzgojnih programov za vse učence in učenke ter dijake in dijakinje na temo nediskriminacije glede vseh osebnih okoliščin in spodbujanje nediskriminatornega šolskega okolja.

Sodelujoči akterji:

MŠŠ, MDDSZ, MVZT, UN, UVS.

Kazalci:

- Število izvedenih programov za spodbujanje otrok – pripadnikov in pripadnic etičnih, rasnih in narodnostnih manjšin, k nadaljevanju šolanja;
- Število izvedenih programov za Izvajanje programov za pomoč otrokom – pripadnikom in pripadnic manjšin k vključevanju v šolske programe in k večji družbeni vključenosti;
- Raven dopolnjenih kriterijev za preusmerjanje v šolske programe in statistični podatki o deležu pripadnikov in pripadnic etičnih manjšin v šolskih programih otrok s posebnimi potrebami;
- Število izvedenih programom za vse učence in učenke ter dijake in dijakinje na temo nediskriminacije.

V. NEDISKRIMINACIJA V KULTURI

Kultura kot kategorija razvoja ima številne učinke na najrazličnejše ravni družbenega življenja, zato je pomembno, da so v kulturi uravnoteženo zastopani interesi različnih družbenih skupin in da so vsem omogočene enake možnosti razvoja in izražanja svoje ustvarjalnosti, znanj, talentov in sposobnosti. Med drugim ima kultura vlogo mediatorja naših moralnih doživetij in osebnega razvoja, hkrati pa tudi osvetljuje in razkriva pereče probleme sodobne družbe. V zvezi z bojem pred diskriminacijo je posebej pomemben pomen kulture pri razbijanju globoko ukoreninjenih predsodkov in stereotipov ter promociji nediskriminacije.

1. posebni cilj: večja vključitev nediskriminacije v kulturno politiko

Možni ukrepi:

- Spodbujanje kulturnih programov s poudarkom na raznolikosti in nediskriminaciji ter z osveščanjem o pomenu nediskriminacije;
- Spodbujanje kulturnega udejstvovanja pripadnikov manjšin in drugih družbenih skupin ter nudenje pomoči pri organizaciji kulturnih dogodkov z njihove strani;
- Spodbujanje povezovanja in izvajanja skupnih kulturnih projektov prevladujoče družbene skupine in pripadnikov manjšin ter drugih skupin, ki so pogosteje tarča diskriminacije.

Sodelujoči akterji:

MK, MŠŠ, MVZT.

Kazalci:

- Število izvedenih kulturnih programov in projektov na temo raznolikosti in nediskriminacije;
- Število kulturnih projektov pripadnikov in pripadnic manjšin in drugih skupin, ki so pogosteje tarča diskriminacije;
- Število skupnih medkulturnih projektov manjšin in drugih skupin, ki so pogosteje tarča diskriminacije, s prevladujočo družbeno skupino.

2. posebni cilj: ohranjati in razvijati kulturne, informativne in založniške dejavnosti romske skupnosti ter si prizadevati za ohranjanje in razvoj različnih oblik romskega jezika

Možni ukrepi:

- Izvajanje posebnih storitev za ustvarjalce in ustvarjalke, umetnike in umetnice ter profesionalce in profesionalke, ki delujejo na področju romske kulturne dejavnosti;
- Spodbujanje programov, ki povečujejo osveščenost večinskega prebivalstva glede obstoja, kulture, šeg in navad pripadnikov in pripadnic romske skupnosti;
- Ustvarjanje pogojev za usposabljanje in zaposlovanje Romov in Romkinj na kulturnem področju ob upoštevanju vidika spola.

Sodelujoči akterji:

MK, MDDSZ, UN.

Kazalci:

- Število izvedenih programov, ki povečujejo osveščenost večinskega prebivalstva glede obstoja, kulture, šeg in navad pripadnikov in pripadnic romske skupnosti;
- Statistični podatki o zaposlenosti Romov in Romkinj na kulturnem področju.

VI. NEDISKRIMINACIJA V MEDIJIH

Mediji imajo pomembno vlogo pri ustvarjanju podobe sodobne družbe in oblikovanju stališč o različnih družbenih skupinah. Uporaba in stereotipno prikazovanje družbenih skupin v medijih, še posebej v oglasih, zabavnih oddajah in pri selekciji in oblikovanju novic, je eden pomembnejših dejavnikov diskriminacije v sodobni družbi, saj tovrstna sporočila dosegajo široko publiko in predstavljajo informacije, ki si jih naslovnik in naslovnica zlahka zapomni. Zato je pomembno, da mediji pri oblikovanju medijske politike posvečajo posebno pozornost vidiku nediskriminacije.

1. posebni cilj: odprava stereotipizacije posameznih družbenih skupin in odprava sovražnega govora v medijih

Možni ukrepi:

- Analiziranje in raziskovanje pojava diskriminacije v medijih;
- Podpora programom za izobraževanje novinarjev in novinark ter drugih programskih delavk in delavcev o nediskriminaciji ter posledicah sovražnega govora v medijih;

- Spodbujanje programov in akcij, ki merijo na povečanje senzibilnosti javnosti za primere diskriminatornega poročanja, spodbujanje prijav posameznih primerov sovražnega govora v medijih in kritičnega odnosa do diskriminatornih medijskih vsebin;
- Spodbujanje in izvajanje programov izobraževanja zaposlenih v organih pregona in pravosodju o sovražnem govoru ter odnosu med pravico varstva pred kaznivim dejanjem sovražnega govora in pravico do svobode izražanja in medijskega poročanja.

Sodelujoči akterji:

MNZ, MP, MŠŠ, MK

Kazalci:

- Število prijav sovražnega govora v medijih in ukrepanje ob teh prijavah;
- Število izvedenih usmerjenih programov za ozaveščanje javnosti, vodstvenih kadrov medijskih hiš in novinarjev in novinark o diskriminaciji in sovražnem govoru;
- Število in doseg akcij, ki merijo na povečanje senzibilnosti javnosti za primere diskriminatornega poročanja, na spodbujanje prijav posameznih primerov sovražnega govora in na spodbujanje kritičnega odnosa javnosti do medijskih vsebin;
- Število izvedenih programov izobraževanja zaposlenih v organih pregona in pravosodju o sovražnem govoru ter odnosu med pravico varstva pred kaznivim dejanjem sovražnega govora in pravico do svobode izražanja in medijskega poročanja.

2. posebni cilj: medijska osvetlitev in aktualizacija problematike diskriminacije in aktivnejše sodelovanje medijev pri odpravi stereotipov

Možni ukrepi:

- Izvajanje in podpora programom za izobraževanje novinarjev, novinark in drugih programskih delavk in delavcev o njihovi družbeni odgovornosti v zvezi z aktivnostmi medijev pri odpravi stereotipov;
- Spodbujanje raziskovalnega novinarstva, namenjenega osvetlitvi in aktualizaciji problematike diskriminacije ter splošne kulture družbe, ki ustvarja odzivni avditorij nepristranskim informacijam.

Sodelujoči akterji:

MK, MVZT, MŠŠ.

Kazalci:

- Število izvedenih izobraževanj novinarjev in novinark o njihovi vlogi pri odpravi stereotipov;
- Število projektov spodbujanja nepristranskega novinarstva in oblikovanja splošne kulture družbe, ki ustvarja odzivni avditorij nepristranskim informacijam.

VII. KAKOVOSTNO ZDRAVSTVENO VARSTVO, PRILAGOJENO POTREBAM POSAMEZNIH RANLJIVIH SKUPIN

Skrb za razvoj in družbeno blaginjo prebivalstva vključuje skrb za kakovost življenja in celosten pristop k telesnemu in duševnemu zdravju in varstvu ljudi. Politike zdravstvenega varstva morajo biti oblikovane tako, da upoštevajo vidik posebnosti posameznih družbenih skupin in njihovega načina življenja, kar se odraža v zmanjšanju razlik v obolevnosti in umrljivosti posameznih skupin prebivalcev in prebivalk.

1. posebni cilj: izboljšanje zdravja in zdravstvenega varstva pripadnic in pripadnikov ranljivih družbenih skupin

Možni ukrepi:

- Analiziranje in raziskovanje zdravja in zdravstvenega varstva po posameznih družbenih skupinah ter sprejetje mehanizmov za odpravljanje vzrokov za povečana zdravstvena tveganja posameznih skupin;
- Spodbujanje programov in projektov varovanja in krepitev zdravja, pri katerih je upoštevan tudi kriterij različnih tveganj glede na pripadnost določeni diskriminirani skupini.

Sodelujoči akterji:

MZ

Kazalci:

- Število analiz in raziskav o zdravju in zdravstvenem varstvu ob upoštevanju vidika osebne okoliščine;
- Izvajanje mehanizmov za odpravljanje vzrokov za razlike v zdravju in zdravstvenem varstvu glede na posamezno osebno okoliščino.

2. posebni cilj: vključevanje mladih v oblikovanje, izvajanje in vrednotenje programov krepitev zdravja

Možni ukrepi:

- Uveljavljanje in izvajanje preventivnih strategij in ukrepov za posamezne ciljne skupine mladih v specifičnih okoljih;
- Izvajanje specifičnih ukrepov za otroke in mladino iz ranljivih družbenih skupin s ciljem zmanjševanja razlik v zdravju;

- Spodbujanje medsektorskega in medinstitucionalnega sodelovanja, vključno z nevladnimi organizacijami, s ciljem zagotavljanja izboljšanja zdravja otrok in mladine s pomočjo zdravstvene vzgoje in spodbujanjem zdravega načina življenja na vseh stopnjah izobraževanja;
- Zagotavljanje vsebinskega in izvedbenega posodabljanja izvajanja preventivnega zdravstvenega varstva za nosečnice, otroke in mladino, z integracijo vidika nediskriminacije in upoštevanjem posebnosti posamezne ranljive skupine.

Sodelujoči akterji:

MZ, MŠŠ, MVZT, MDDSZ; Urad za mladino.

Kazalci:

- Število in raven izvajanja preventivnih strategij za posamezne ciljne skupine mladih v specifičnih okoljih;
- Število izvedenih specifičnih ukrepov za otroke in mladino iz ranljivih družbenih skupin;
- Raven posodobitve izvajanja preventivnega zdravstvenega varstva z integracijo vidika nediskriminacije in upoštevanjem posebnosti posamezne ranljive skupine.

3. posebni cilj: izboljšanje varstva duševnega zdravja pripadnikov in pripadnic posameznih družbenih skupin, ob upoštevanju specifičnosti njihove družbene skupine, starosti in spola

Možni ukrepi:

- Podpora programom, projektom in storitvam za spodbujanje in spremljanje duševnega zdravja, ob upoštevanju specifičnosti glede na posamezno osebno okoliščino;
- Vključitev vidika posebnosti posameznih družbenih skupin in posebnih potreb v programe na področju duševnega zdravja in v tozadevno pravno ureditev, saj so posamezniki in posameznice kot njihovi člani in članice pogosteje diskriminirani;
- Usposabljanja strokovnih delavcev in delavk v osnovnih in srednjih šolah za prepoznavanje simptomov in značilnosti, ki kažejo na tveganje za samomor ter dogodkov, ki lahko sprožijo samomorilne ali sorodne oblike samodestruktivnega vedenja pri otrocih in mladih, s posebnim ozirom na otroke – pripadnike in pripadnice posamezne ranljive skupine, ter za napotitev v strokovno obravnavo;
- Usposabljanja staršev, medicinskega osebja in drugih oseb, ki se srečujejo z otroki in mladino (policisti / policistke, trenerji / trenerke, verski delavci / delavke), za prepoznavanje otrok in mladine, nagnjenih k samomoru in drugih hujšim oblikam samodestruktivnega vedenja ter za njihovo napotitev v strokovno obravnavo.

Sodelujoči akterji:

MZ, MDDSZ, MŠŠ.

Kazalci:

- Število in obseg programov, projektov in storitev na področju duševnega zdravja, kjer je upoštevan vidik posebnosti posameznih ranljivih skupin;
- Raven integracije načela nediskriminacije v pravno ureditev in druge dokumente s področja duševnega zdravja;
- Število izvedenih usposabljanj za posamezno ciljno skupino na temo suicidalnosti in samodestruktivnega vedenja otrok in mladine.

VIII. SOCIALNA VKLJUČENOST IN ZMANJŠANJE REVŠČINE PRIPADNIKOV MANJŠIN IN DRUGIH DRUŽBENIH SKUPIN, KI SO POGOSTEJE TARČA DISKRIMINACIJE

Stopnja tveganja revščine in razsežnost socialne izključenosti sta pri manjšinah in drugih družbenih skupinah, ki so pogosteje tarča diskriminacije, v primerjavi z večinskim prebivalstvom močno povečani. Varuh človekovih pravic tako opozarja na posebno povečanje pri Romih in Romkinjah, kjer je že več let prisoten trend zaostrovanja odnosov med romskim in večinskim prebivalstvom v številnih občinah, kar se odraža pri problemih reševanja bivalnih, komunalnih, okoljskih in socialnih težav. Med bolj ranljive družbene skupine se uvrščajo tudi drugi priseljenci in priseljenke ter starejši in invalidi.

Socialna izključenost pomeni tudi odtujevanje takšne skupine od večinskega prebivalstva, kar lahko še dodatno okrepi predsodke in stereotipe o že sicer diskriminaciji bolj izpostavljeni družbeni skupini s strani večinskega prebivalstva, kar pa še bolj povečuje stopnjo diskriminacije. Tovrstni trend je še posebej močan v primerih, kadar socialno izključenost spremlja tudi povečanje revščine, saj lahko dolgotrajna izpostavljenost revščini predstavlja neposredni vzvod delinkventnemu ravnanju, vzrok za katerega pa večinska družba namesto revščini pripiše posameznemu stereotipnemu prepričanju o določeni družbeni skupini.

1. posebni cilj: povečanje socialne vključenosti in zmanjšanje tveganja revščine pripadnikov manjšin in drugih družbenih skupin, ki so pogosteje tarča diskriminacije

Možni ukrepi:

- Izvajanje programov in projektov za spremljanje in povečanje socialne vključenosti in preprečevanje revščine manjšin in drugih družbenih skupin, ki so pogosteje tarča diskriminacije;
- Izvajanje in podpora socialno-varnostnih storitev za manjšine in druge družbene skupine, ki so pogosteje tarča diskriminacije družbene skupine, vključno z uvajanjem posebnih ukrepov, prilagojenim različnim potrebam posamezne konkretne družbene skupine.

Sodelujoči akterji:

MDDSZ, MŠŠ.

Kazalci:

- Število in obseg programov in projektov za spremljanje in povečanje socialne vključenosti ter preprečevanje tveganja revščine, kjer je upoštevan vidik posebnih potreb posamezne družbene skupine;
- Število in obseg socialno-varnostnih storitev in posebnih ukrepov, kjer je upoštevan vidik posebnih potreb posamezne konkretne družbene skupine;
- Statistični podatki.

2. posebni cilj: izgradnja okolja, ki bo omogočala socialno vključevanje invalidov in invalidk

Možni ukrepi:

- Priprava celovitega strateškega okvira urejanja invalidom in invalidkam prijaznega okolja kot osnove za konkretne prostorske akte države in lokalnih samoupravnih skupnosti;
- Spodbujanje programov za ozaveščanje o pomembnosti dostopnosti poslovnih prostorov za invalide in invalidke, za podjetnike in podjetnice in ostale ponudnike in ponudnice dobrin in storitev.

Sodelujoči akterji:

samoupravne lokalne skupnosti, MOP, MDDSZ.

Kazalci:

- Sprejem in raven izvajanja strateškega okvira urejanja invalidom in invalidkam prijaznega okolja kot osnove za konkretne prostorske akte države in lokalnih samoupravnih skupnosti;
- Število izvedenih programov za ozaveščanje o pomembnosti dostopnosti poslovnih prostorov za invalide in invalidke, za podjetnike in podjetnice in ostale ponudnike in ponudnice dobrin in storitev.

IX. SISTEMSKA UREDITEV PREPREČEVANJA RASIZMA IN KSENOFOBIE TER NIČELNA STRPNOST DO POJAVOV RASIZMA IN KSENOFOBIE

Področje rasizma je v Sloveniji slabše prepoznano in tudi raziskano. Manjkajo osnovni statistični podatki o pojavu rasizma, opazna je nekonsistentnost beleženja pojavov rasizma s strani organov pregona in sodišč, hkrati pa je zaznati tudi nezadostno osveščenost uradnih oseb, ki so pristojne za obravnavo primerov rasizma, o samih pojavnih oblikah rasizma in ksenofobije in o primernih načinih naslavljanja tovrstnih oblik nestrpnosti.

Poseben problem rasizma in ksenofobije ter širitve tovrstnih idej, zlasti med mladimi, predstavljajo sodobni množični mediji in internet. V skupni izjavi pred svetovnim dnevom boja proti rasni diskriminaciji, z dne 19.03.2010, Urad OVSE za demokratične institucije in človekove pravice (ODIHR), Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) pri Svetu Evrope in Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) ostro obsojajo pojave rasizma in ksenofobije, s posebnim poudarkom na internetu. Zato je nujno vzpostaviti nadzorne mehanizme, ki bodo zajezili tovrsten trend širjenja rasističnih in ksenofobnih idej. Glede na tehnološko posebnost in globalnost interneta pa seveda to pomeni tudi potrebo po aktivnem angažiranju internetnih ponudnikov in ponudnic ter uporabnikov in uporabnic k boju proti rasizmu in ksenofobiji.

1. posebni cilj: izboljšanje pravne ureditve za preprečevanje rasizma in ksenofobije**Možni ukrepi:**

- Vzpostavljane mehanizmov za učinkovito izvajanje in ocenjevanje pravne ureditve za preprečevanje pojavov rasizma in ksenofobije;
- Redno spremljanje pojavov rasizma in ksenofobije in konsistentno poročanje o izvajanju Mednarodne konvencije OZN o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije ter sodelovanje pri pregledu stanja v RS v okviru Evropske komisije proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI).

Sodelujoči akterji:*MNZ, MP, UN, MZZ***Kazalci:**

- Raven vzpostavitve mehanizmov za spremljanje izvajanje zakonodaje na področju rasizma in ksenofobije;
- Raven spremljanja pojavov rasizma in ksenofobije.

2. posebni cilj: boljša osveščenost in informiranost o problematiki rasizma in ksenofobije

Možni ukrepi:

- Izvajanje in podpora programom in projektom za ozaveščanje in informiranje o problematiki rasizma in ksenofobije, vključno s posebnimi ukrepi za posamezne ciljne skupine;
- Oblikovaje priporočil, smernic in navodil za pedagoški in svetovalni kader o vključitvi vsebin o problematiki rasizma in ksenofobije ter načinih nenasilnega reševanja konfliktov v šolski kurikulum.

Sodelujoči akterji:*MNZ, MDDSZ, MŠŠ, UN.***Kazalci:**

- Število in obseg programov in projektov za ozaveščanje in informiranje o pojavih rasizma in ksenofobije;
- Sprejem priporočil in smernic za pedagoški in svetovalni kader o vključitvi vsebin problematike rasizma, ksenofobije in nasilja ter načinih nenasilnega reševanje konfliktov v šolski kurikulum.

3. posebni cilj: izboljšanje sistemske obravnave preprečevanja rasizma in ksenofobije

Možni ukrepi:

- Vzpostavitev in spremljanje mednarodno primerljivih kazalcev stopnje rasizma in ksenofobije;
- Krepitev medresorskega in interdisciplinarnega sodelovanja ter podpora programom, projektom in protokolom za sistemsko obravnavo preprečevanja rasizma in ksenofobije.

Sodelujoči akterji:

MNZ, MP, MZZ, MŠŠ, UN

Kazalci:

- Raven vzpostavitve in spremljanja mednarodno primerljivih kazalcev o rasizmu in ksenofobiji;
- Število in obseg programom in projektov ter protokolov, ki se nanašajo na sistemsko obravnavo preprečevanja rasizma in ksenofobije.

posebni cilj: preprečitev širjenja rasističnih in ksenofobnih idej preko interneta

Možni ukrepi:

- Okrepitev mehanizmov za spremljanje spletnih medijev v zvezi z obstojem rasizma in ksenofobije;
- Aktivno mednarodno sodelovanje za skupni boj proti rasizmu in ksenofobiji na internetu;
- Spodbujanje in izvajanje programov in projektov za osveščanje uporabnikov in uporabnic interneta;
- Spodbujanje kooperacije med organi, ki so pristojni za nadzor rasizma in ksenofobije na internetu.

Sodelujoči akterji:

MNZ, MP, MZZ, MŠŠ, MVZT, MK, MJU.

Kazalci:

- Raven okrepitve vzpostavljenih mehanizmov za spremljanje spletnih medijev v zvezi z obstojem rasizma in ksenofobije;
- Raven aktivnosti mednarodnega sodelovanja za skupni boj proti rasizmu in ksenofobiji na internetu;
- Število izvedenih programov in projektov za osveščanje uporabnikov interneta;
- Učinkovitost kooperacije med organi, ki so pristojni za nadzor rasizma in ksenofobije na internetu;
- Število kazensko pravnih obravnav primerov rasizma in ksenofobije prek spleta.

KLJUČNI POJMI

I. „Protidiskriminacijska politika”, „politika enakih možnosti” in „politika nediskriminacije”

Izraz „protidiskriminacijska politika” se nanaša na prepoved določenih ravnanj, ki neposredno ali posredno diskriminirajo. „Politika enakih možnosti” želi poleg tega omogočiti tudi zvišanje vpletenosti oziroma sodelovanja diskriminiranih skupin z odstranitvijo ovir, ki skupini onemogočajo dostop do želenih dobrin, kot so na primer aktivnosti za povečanje zaposljivosti diskriminiranih skupin, določanje ciljev in programov za njihovo aktivnejše vključevanje v družbo itd. „Politika nediskriminacije” kot novejši pojem pa zajema nadgradnjo predhodnih dveh stopenj boja proti diskriminaciji in pokriva celoto življenjskih situacij in pojavnih oblik diskriminacije ter zajema integracijo načela nediskriminacije v vse sfere oblikovanja politike.

II. „Neposredna diskriminacija”:

Neposredna (direktna) diskriminacija pomeni slabše obravnavanje posameznika ali posameznice v primerjavi z nekom drugim v primerljivem položaju zaradi:

- narodnosti, rase, etničnega porekla, jezika,
- spola,
- starosti,
- zdravstvenega stanja, invalidnosti,
- verskega ali drugega prepričanja,
- spolne usmerjenosti,
- izobrazbe, gmotnega stanja, družbenega položaja ali
- katerekoli druge osebne okoliščine.

Do neposredne diskriminacije pride, kadar se ena oseba na podlagi določene „zaščitene” osebne okoliščine obravnava manj ugodno, kakor bi se obravnavala druga oseba v primerljivi situaciji brez takšne osebne okoliščine.

Za določitev obstoja neposredne diskriminacije je potrebno dokazati tri elemente, in sicer manj ugodno obravnavanje glede neke konkretne pravice ali ugodnosti, obstoj primerjalnega elementa, kar pomeni, da imamo kontrolno skupino, ki je bila glede iste pravice ali ugodnosti obravnavana primerjalno ugodneje, ter dejstvo, da je bilo manj ugodno obravnavanje posledica „zaščitene” osebne okoliščine.

III. „Posredna diskriminacija”

V vsakdanjem življenju se diskriminacija pogosto pojavlja v bolj zakriti, prefinjeni obliki. Zato pravila pokrivajo tudi tako imenovano posredno (indirektno) diskriminacijo. Do te pride, kadar se na videz nevtralen ukrep ali praksa izvaja v vseh družbenih skupinah, vendar ima na pripadnike posamezne družbene skupine nesorazmerno slabši učinek.

Ključni elementi za prepoznavo tovrstne diskriminacije so obstoj na videz nevtralnega pravila, kriterija ali prakse ter dokaz, da le-ta vpliva na skupino ljudi z določeno „zaščiteno osebno okoliščino” na **občutno** bolj negativen način.

Za razliko od neposredne diskriminacije je pri posredni diskriminaciji potrebno izkazati občutno bolj negativen vpliv in ne zgolj „manj ugodno” obravnavanje oziroma negativen vpliv. Pri obravnavi statističnih podatkov o negativnem neproporcionalnem učinku na zaščiteno skupino sta Sodišče Evropske Unije in Evropsko sodišče za človekove pravice pozorni predvsem na dokaze o posebno velikem deležu negativno prizadetih pripadnic in pripadnikov „zaščitene skupine” v deležu oseb, na katere se ukrep nanaša.

IV. Pozitivni ukrepi

Ukrep, ki sicer izpolnjuje zgoraj omenjene elemente (glej pojem „posredna diskriminacija”), lahko v izjemnih primerih vendarle ne predstavlja diskriminacije, vendar le, kadar tak ukrep objektivno opravičuje zasledovanje zakonitega cilja, kadar je sprejetje takšnega ukrepa nujno za doseg tega cilja in je hkrati način uresničevanja tega cilja primeren in sorazmeren zastavljenemu cilju. Tudi takšne zahteve so strogo omejene in se presojajo glede na konkretni primer, predvsem pa morajo biti tovrstni ukrepi jasno označeni kot izredni in začasni. To pomeni, da mora biti jasno določeno, do kdaj naj bo tak ukrep v veljavi oziroma se mora ob njihovem sprejetju sočasno vzpostaviti določen periodičen sistem preverjanja, ali je izvajanje takšnega ukrepa še potrebno.

V. Navodila

Primer diskriminacije, tako posredne kot tudi neposredne, so tudi navodila, s katerimi se lahko povzroči diskriminacija. V takih primerih sta za kršenje prepovedi diskriminacije odgovorna tako oseba, ki sporno dejanje (ali opustitev) stori, kot tudi oseba, ki je dala takšna navodila.

VI. Nadlegovanje

Za obliko diskriminacije velja tudi nadlegovanje, ki ustvarja zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje za osebo ter žali njeno dostojanstvo. Odločilno je dojetje takšnega ravnanja kot nezaželenega s strani žrtve. Tovrstna diskriminacija se lahko pojavi na primer v obliki nezaželenih predlogov, sugestivnih pripomb ali komentarjev, žaljivih in sovražnih govorov, groženj z nasiljem in tudi telesne zlorabe (fizično, spolno nasilje...).

Na delovnem mestu so nadrejeni in drugi zaposleni, ki so priča nadlegovanju, (so) odgovorni, zato morajo nadlegovanje ustaviti in preprečiti, da bi se sploh pojavilo.

Po direktivi EU se nadlegovanje šteje za diskriminacijo, kadar:

- je nezaželeno obnašanje oziroma odnos osnovano na zaščiteni okoliščini;
 - z namenom oskrniti človekovo dostojanstvo,
 - in/ali ustvariti zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje.

Nadlegovanje v taki obliki se po EU zakonodaji šteje za posebno obliko diskriminacije, ki se je prej obravnavala kot posebna manifestacija direktne diskriminacije. Ločitev te oblike diskriminacije v posebno poglavje direktive je osnovano na pomembnosti te posebno škodljive oblike diskriminatornega ravnanja.

Poleg tega je Direktiva o enakosti spolov posebej izpostavila spolno nadlegovanje kot posebno obliko diskriminacije, kjer je nezaželeno verbalno, neverbalno ali fizično obnašanje spolne narave.

Glede na navedene definicije v primeru nadlegovanja kot oblike diskriminacije torej ni več potrebno iskati primerjalnega elementa.

VII. Institucionalna diskriminacija

Institucionalna diskriminacija izhaja iz systemske ureditve, zakonskih predpisov, politik ali praks državnih organov in institucij, zato praviloma prizadene večje število ljudi ali celo vse pripadnike in pripadnice neke skupine. Institucionalna diskriminacija predstavlja nasprotje posameznim dejanjem diskriminacije (imenovanim individualna diskriminacija), saj poteka na systemski ravni.

VIII. Povračilni ukrepi (viktimizacija)

O viktimizaciji govorimo takrat, kadar je diskriminirana oseba izpostavljena neugodnim posledicam zaradi svojega ukrepanja v zvezi s kršitvijo prepovedi diskriminacije.

IX. Večplastna diskriminacija

O večplastni diskriminaciji govorimo takrat, ko hkrati sovpadata dve ali več osebnih okoliščin, ki so podlaga za diskriminacijo.

X. Sovražni govor in svoboda govora

Sovražni govor je ustno ali pisno izražanje diskriminatornih stališč. Z njim širimo, spodbujamo, promoviramo ali opravičujemo rasno sovraštvo, ksenofobijo, homofobijo, antisemitizem, seksizem in druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti. Mednje sodi tudi nestrpnost, ki se izraža z diskriminacijo in sovražnostjo zoper narodne manjšine, migrante in migrantke.

PRIMERI DOBRIH PRAKS IZ TUJINE:

Francija

Zanimiv primer boja proti diskriminaciji v Franciji predstavlja uvedba tako imenovanega „Protirasističnega izobraževalnega tedna“. Iniciativa zajema vrsto aktivnosti tako za mlajše kot za starejše šolarje in šolarke. Program vključuje organizacijo debat, srečanj, filmskih projekcij ter gledaliških predstav in se izvaja vsako leto. Ob tem se organizira tudi občolske dejavnosti, kot so zgodovinske delavnice, na katerih se učenci in učenke seznanijo tudi z zgodovino manjšin. Starejši šolarji in šolarke pa se lahko seznanijo s pričevanji žrtev rasnih nemirov, vojn in pobojev. Izkazalo se je, da tovrstne aktivnosti pomembno vplivajo na razumevanje kulture in drugačnosti pripadnikov in pripadnic manjšin ter dvigujejo prag občutljivosti do diskriminatorskih provokacij.

Grčija -Projekt Atene

V Grčiji so v šoli pri Atenah, ki je sicer locirana v zelo revni soseski Aten in v kateri je več kot polovica učencev in učenk pripadnikov in pripadnic etničnih manjšin, vpeljali projekt s ciljem ustvarjanja prijaznejšega okolja za otroke – pripadnike in pripadnice etničnih manjšin. Projekt je usmerjen predvsem v spremembo samopercepcije otrok – pripadnikov in pripadnic etničnih manjšin. Spremeniti želi negativno dojetje lastne situacije in gledanje nase kot na „depriviligiranega“ člana ali članico družbe. Namesto tega metoda raje poudarja koristi poznavanja različnih kultur, znanja več jezikov in zmožnosti prilagoditve in preživetja v drugačnih kulturnih okoljih. S tem želi otrokom, pripadnikom in pripadnicam etničnih manjšin, pokazati, da so pravzaprav v neki meri v prednosti v primerjavi s prevladujočo populacijo. Hkrati pa jim želi nakazati tudi možnosti, kako lahko te svoje prednosti izkoristijo v nadaljnjem življenju in karieri.

Grčija - Projekt „Jaz in drugi: potovanje in odkrivanje skozi igro“

Projekt za nižje razrede osnovnih šol popelje otroke na imaginarno potovanje okrog sveta, kjer sledijo potem njihovih prednikov in prednic. Preko zemljevidov, dokumentov in fotografij učenci in učenke potujejo po poti različnih imigrantskih skupin po svetu. Fiktivni primeri omogočajo učencem in učenkam, da se v prvi osebi vživijo v zgodbe članic in članov teh družin in pod vodstvom usposobljenih učiteljev in učiteljic odkrivajo podobnosti in razlike med kulturami in njihovo zgodovino.

V drugi fazi projekta so učenci in učenke naprošeni, da povprašajo starše in stare starše o njihovem izvoru. Nato z barvami na zemljevidu označijo poti njihovih družin. Tako skozi vajo odkrivajo, da so si družine grške nacionalnosti in družine drugih nacionalnosti med seboj zelo podobne, saj je do preseljevanja in izmenjav v določenem obdobju prišlo v vseh družinah.

Nemčija – Šola brez rasizma

V Nemčiji so vpeljali projekt „Šola brez rasizma – šola s pogumom”. Namen projekta je dvigniti senzibilnost mladih za vse oblike diskriminacije in rasizma, kakor tudi promovirati vključevanje mladih nemške narodnosti v prostovoljne in druge projekte, preko katerih pripomorejo k integraciji in enakim možnostim.

Posebnost projekta je v tem, da ob ustreznem strokovnem vodstvu prepušča oblikovanje idej in načinov njihove implementacije mladim. Pristop je tako uspešen, ker hkrati povečuje samoangažiranost mladih, proizvaja nove kreativne ideje, hkrati pa najbolj neposredno odgovarja na primere in vzroke diskriminacije med mladimi, ki jih mladi poznajo najbolj neposredno. Aktivno sodelujoče šole se lahko potegujejo za naziv „Šola brez rasizma”.

Nemčija: projekt „Razgledna točka – Učitelji proti desničarskemu ekstremizmu”

Projekt je bil idejno zasnovan s strani učiteljev in učiteljic v Berlinu. V ospredju projekta je serija seminarjev, na katerih učitelji in učiteljice pridobijo koristne informacije o vzrokih ksenofobije, o skrajno desničarskih organizacijah po svetu ter vsakodnevnem življenju mladih pripadnikov in pripadnic teh organizacij. Na seminarjih se obravnavajo tudi vprašanja o načinih ravnanja s tovrstno mladino ter o negativnih posledicah neustreznih ukrepov. V vsaki šoli je določen učitelj ali učiteljica, strokovnjak ali strokovnjakinja za skrajno-desničarsko mladino, ki je oleg reševanja tozadevne problematike na svoji šoli zadolžen/a tudi za povezovanje s strokovnjaki in strokovnjakinjami iz drugih šol z namenom izmenjave informacij in izkušenj.

Švedska

Švedska je z namenom boja proti islamofobiji v Aleksandriji leta 2000 odprla inštitut za spodbujane znanstvenih in kulturnih stikov med Švedsko in državami na Bližnjem vzhodu in v Severni Afriki. Inštitut predstavlja tudi forum za medkulturni dialog. Pomembno vlogo pri vzpostavljanju komunikacije ima tudi novi švedski center generalnega konzulata v Istanbulu, ki prav tako služi kot pomembno orodje v dialogu z muslimanskimi državami. Inštitut je izdal publikacijo z naslovom „Jalla! Preoblekli smo božično drevo!”, ki bralca ali bralko vpeljuje v islamsko kulturno sfero. Knjigo so brezplačno razdelili po vseh srednjih šolah na Švedskem, pa tudi priseljencem in priseljenkam ter mladinskim organizacijam. Namen knjige ni le krepitev dialoga med Zahodom in muslimanskim svetom, ampak tudi ustvariti razumevanje in zmanjšati predsodke do ljudi z muslimanskim kulturnim ozadjem.

